

Kasteel Strijthagen krijgt misschien toch nog recreatieve functie

DRS. I. E. F. HUISINGA

In het midden van dichtbevolkte wooncentra, welke gegroeid zijn rond de mijnen in Zuid-Limburgs oostelijke mijnstreek, ligt als een oase het kasteel Strijthagen, met bijbehorende monumentale boerderij, rentmeestershuis en watermolen. Omgeven door vijvers en parken is Strijthagen één der mooiste kastelen van Zuid-Limburg, een vrijwel vergeten monument in het dal van de Strijthager beek.

Nadat de heer *F. Honigmann*, grondlegger van de latere Oranje-Nassau Mijnen, in 1917 het landgoed verliet, begon voor met name het kasteel en de tuinen een steeds verder voortschrijdend verval. In dat jaar werd het ooit zo sierlijk verblijf met bijgebouwen en het zes hectaren metende park door de Oranje-Nassau Mijnen aangekocht in verband met de ontginning van het daar gelegen kolenveld. Hoewel de ontginning reeds geruime tijd is gestaakt had het een langdurig doorwerkende invloed op het gebouwencomplex. De buitenmuren stonden

spoedig grotendeels uit het lood, terwijl scheve kozijnen en brede scheuren in het gehele hoofdgebouw geen twijfel lieten bestaan over de werking van de ondergrond. De voorburcht of boerderij, het rentmeestershuis en de watermolen hadden minder te lijden van de ondergrondse werkzaamheden. Het kasteel met park en bijgebouwen is na dit langdurig verval dan eindelijk in vijf jaar vrijwel geheel gerestaureerd. Zoals zo vaak is het vinden van een verantwoorde bestemming echter één van de grootste problemen.

Stucwerktafereel met als onderwerp de jacht, gemaakt door *P. N. Ganini* vóór de restauratie. Plaats: boven de spiegel aan de noordzijde van het middelste venster van de grote zaal (Foto arch. bureau Mertens, Hoensbroek)

SITUERING

Strijthagen vertoont de in Zuid-Limburg gebruikelijke tweedeling: een hoofdburcht en een voorburcht, die dienst doet als boerderij. De hoofdburcht bestaat uit een rechthoekig hoofdgebouw (het 'Grote Herenhuis') met haaks daarop aansluitend een kleiner rechthoekig bouwblok (het 'Kleine Herenhuis'). Tegenover dit complex liggen de gebouwen van de voorburcht, die drie zijden van een vierkant beslaan. Dit complex is zodanig gebouwd dat de kasteelheer

Houten tweeloopstrap met ijzeren balustrade in de hal van het grote herenhuis voor de restauratie (Foto arch. bureau Mertens)

uitzicht had op de boerderij. Tussen kasteel en boerderij ligt een voorplein. De toegangspoort, voorzien van een toren, bevindt zich niet zoals gebruikelijk in deze streek, recht tegenover de woning van de kasteelheer, maar aan een uiteinde van de voorburcht. Het complex ligt in een park dat in de 19de eeuw naar Engels model is aangelegd. Uitheemse planten zoals de Weijmouthden en de bruine beuk zijn er nog steeds te vinden.

GESCHIEDENIS

Over de vroegste geschiedenis van het kasteel Strijthagen is weinig bekend, mede doordat de archieven van het kasteel zijn zoekgeraakt.

In een oorkonde uit 1250 komt de naam Strijthagen als familienaam voor het eerst voor. De naam komt in verband met het kasteel echter pas halverwege de 14de eeuw voor. Meer zekerheid over het gebouw zelf hebben we vanaf 1500.

In de eerste helft van de 16de eeuw is het huidige 'Grote Herenhuis' gebouwd op metersdikke fundamenteën van kunradersteen. Het is grotendeels opgetrokken uit baksteen met speklagen van mergel. Het geheel werd omgeven door grachten en een vijver.

Bij opgravingen tijdens de restauratie zijn op het voorplein restanten van een mogelijk eveneens 16de-eeuwse brug gevonden. Het betreft hier waarschijnlijk een ophaalbrug.

Stucwerktafereel over de visvangst, gemaakt door P. N. Gagini voor de restauratie. Plaats: boven de spiegel aan de zuidzijde van het middelste venster van de grote zaal. (Foto arch. bureau Mertens, Hoensbroek)

In Limburg duurde de tijd van vestingkastelen vrij lang: nog in het midden van de 17de eeuw werden hier kastelen gebouwd, die voorzien waren van dikke muren, schietgaten en ophaalbruggen.

In de 18de eeuw ondergingen vele kastelen grote veranderingen onder invloed van de Franse mode: het werden deftige landhuizen die nog maar weinig met de middeleeuwse kastelen gemeen hadden. De grachten werden toen meestal gedempt. Zo ook bij kasteel Strijthagen. In het eerste kwart van de 18de eeuw vonden er verbouwingen plaats aan het huis en de boerderij. Waarschijnlijk werd ook het 'Kleine Herenhuis' rond die tijd toegevoegd.

Als architect van de bouw van het 'Kleine Herenhuis' en de verbouwing van het 'Grote Herenhuis' kan de naam van *Laurenz Mefferdatis* (1677-1748) genoemd worden. Hij was tot in het begin van de jaren veertig van de 18de eeuw werkzaam in het gebied Aken-Luik-Maastricht. Mefferdatis had grote invloed op het bouwen in deze streek. Hij ontwierp een nieuw type woonhuis: de middentravee was een risaliet met een kolossale orde en een klassicistische kroon-

De noordelijke gevel met de ingang van het kleine herenhuis. (Foto arch. bureau Mertens).

lijst. Zowel het kleine als het grote huis werden voorzien van, aan deze architect zo eigen, mansardedaken en grote rechthoekige, zogenaamde Italiaanse, vensters. Deze vervingen in het grote huis de vensters met kruiskozijnen.

Te oordelen naar de aanwezige overgangsvormen tussen de Lodewijk XV en XVI-stijlen, zowel in het interieur als het exterieur van het 'Grote Herenhuis', zal rond 1775 dit gebouw nogmaals verbouwd zijn. Het betreft hier de houten trap met ijzeren balustrade, de zoldering van de vestibule, de binnendeuren, de houten lambrizing en de panelen in stuc in de woonkamer. Deze panelen in stuc worden, hoewel niet gesig-neerd, toegeschreven aan de uit Italië afkomstige *Petrus Nikolaus Gagini* (1747-1807). De meeste van zijn werken bestaan uit allegorische en mythologische afbeeldingen met fantastische architectuur en een rijkdom aan vormen. In de 19de eeuw werd het kasteel witgepleisterd en werden beide gebouwen voorzien van de nog bestaande empire-vensters.

Het terras aan de oostelijke gevel dateert uit 1905.

DE RESTAURATIE

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond in de oostelijke mijnstreek het gevoel dat er een tekort aan recreatiemogelijkheden bestond. In 1954 werd in het college van B en W van Schaesberg voorgesteld contact op te nemen met de directie van de Oranje-Nassau Mijnen om het landgoed Strijthagen in te richten als 'recreatie- en ontspanningscentrum'. 'Mogen zij tot resultaat leiden, waardoor de glorie van Strijthagen zal herleven, tot zegen van de mijnbevolking'.

In 1955 werden het kasteel en de boerderij opgeknapt. De toenmalige eigenaresse, te weten de directie van de Oranje-Nassau Mijnen, heeft met behulp van de nodige subsidies, in- en exterieur van de boerderij

laten restaureren. Daarnaast werd het kasteel uitwendig aangepakt. De aangebouwde orangerie en serre, beide uit de tweede helft van de 19de eeuw, werden afgebroken en de buitenmuren, kozijnen en het bordes hersteld. Spoedig trad echter het verval weer in. Het recreatiepark kwam er niet.

In augustus 1980 werd een begin gemaakt met een nieuwe uitgebreide restauratie van het kasteel Strijthagen dat in zeer slechte staat verkeerde. Het grote huis stond al jaren leeg, nadat in 1977 de laatste bewoner *Jesse de Haas*, zoon van de kunstschilder *Aad de Haas*, eruit vertrokken was. Het kleine huis deed dienst als clubhuis van een visvereniging. In 1975 was een rapport opgesteld over de toestand van het kasteel. De herstellkosten werden geraamd op ongeveer twee miljoen gulden. In 1980 bleek echter dat door toenemende schade als gevolg van de mijnbouw de toestand van het kasteel ernstig achteruit was gegaan. Het gevolg was dat de herstellkosten minstens vier en een half miljoen gulden gingen bedragen.

In overleg met de Rijksdienst voor Monumentenzorg werd besloten om de restauratie in twee fasen uit te voeren. De eerste fase, het cascoherstel, gericht op het tegengaan van verder verval behelsde fundamenteën, kelders, muren en balken. De kosten van deze fase bedroegen al twee miljoen gulden. In maart 1981 werd de restauratie stilgelegd, omdat de financiële middelen waren uitgeput.

Kasteel Strijthagen

(Foto drogisterij Theunissen, Schaesberg)

Hoewel de tweede fase pas in 1986 aangevat zou kunnen worden werd deze in 1985 reeds afgerond op het schilderwerk en de inrichting van het dienstgedeelte na. Wat de bestemming betreft heeft men het volgende plan ontwikkeld: rondom kasteel Strijthagen zal een bungalowpark verrijzen. Waarschijnlijk zal het kasteel een recreatieve functie binnen dit park krijgen. Er mocht echter voor gewaakt worden, dat het statige Louis XVI karakter van het huis behouden blijft en niet, omwille van de nieuwe bestemming, wordt aangetast. Zoals bekend zijn er aan gebouwen met publieke functies verschillende strenge veiligheidseisen verbonden. Dit resulteert dan in verstrekkende verbouwingen, zoals bijvoorbeeld het aanbrengen van betonnen trappen.

Drs. I. E. F. Huisinga is beleidsmedewerker afd. culturele zaken gem. De Bilt.